

VOORJAARSNOTA 2020-2023

Kader voor beleidskeuzes

NIEUW BESTUUR

Een nieuw bestuur met ambities voor beleid en beheer

Grote opgaven in beeld:

- Dijkversterkingsprojecten
- Klimaatbestendig watersysteem
- Emissies en nieuwe stoffen in oppervlaktewater
- Duurzaam waterbeheer
- Digitalisering

FINANCIËLE OPGAVE

Lastenstijging door autonome ontwikkelingen

Investerings in beeld, doorkijk gereed

Reserveomvang blijft onvoldoende om lastenstijging op te vangen

Economische groei stabiliseert, inflatie daalt

Eenheden obv belastingkantoor

DRUK OP LASTENNIVEAU BLIJFT AANHOUDEN

De druk op het lastenniveau door zowel autonome ontwikkelingen als beleidsontwikkelingen blijft groot. We houden vast aan de afspraken van de tariefscenario's uit de MJB 2019-2022. Dit vraagt scherpe keuzes en een andere manier van kijken naar dekkingsmogelijkheden.

PRIORITERING

1. Consistent tarievenbeleid: Afspraken tariefsontwikkeling MJB 2019-2022 staan voorop

2. Taakuitvoering is en blijft op orde

3. Inbedden ambities nieuw bestuur

DATUM
14 mei 2019

STELLER
C.M. Verheijen-Kuster
A.J. Goudriaan

VOORJAARSNOTA 2020-2023

ONDERWERP
Voorjaarsnota 2020-
2023

Inleiding

De Voorjaarsnota is het instrument binnen de Planning- en Controlcyclus, waarbij de Algemene Vergadering een integrale meerjarige afweging kan maken en kaders en prioriteiten kan meegeven richting de opstelling van de Meerjarenbegroting 2020-2023. De prioritering wordt ook meegenomen bij de opstelling van bestuursvoorstellen in de komende periode. De Voorjaarsnota bevat de meerjarige verwachting op het gebied van beleidsmatige en financiële ontwikkelingen van het waterschap binnen de context van de economische en demografische ontwikkelingen. Tevens maakt de investeringsplanning onderdeel uit van de Voorjaarsnota.

Figuur 1 – P&C cyclus 2020-2023

De bespreking en vaststelling van de Voorjaarsnota in de Algemene Vergadering van juni is te zien als het opiniërende moment in het totale begrotingsproces. Bij deze bespreking geeft de Algemene Vergadering aan welke richting of opdrachten zij meegeeft voor de uitwerking van de Meerjarenbegroting.

Context

Nederland en water zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. In het verleden was er vaak de strijd tegen water bij overstromingen. Door verbeteringen van dijken en de waterstaatkundige werken is het mogelijk om in Nederland op veel plaatsen onder zeeniveau te wonen, werken en recreëren. Zo ook in een groot deel van ons beheergebied dat ruim onder zeeniveau ligt. Onder andere door klimaatverandering blijft de dreiging van het water bestaan. Daarom is waterveiligheid een heel belangrijk onderdeel van ons waterschapswerk. In de komende jaren staan dijkversterkingsprojecten in het kader van het HoogWaterBeschermsProgramma (HWBP) op de planning om onze dijken ook voor de komende decennia bestand te maken tegen overstromingen.

Klimaatverandering vergroot niet alleen de kans op overstromingen, maar zorgt de laatste tijd ook voor extremere weerbeelden met heftige regenbuien en periodes van hitte en droogte. De verwachting is dat deze extremere weerbeelden in de komende periode vaker gaan optreden. Voor de inrichting van het watersysteem betekent dit dat het systeem waterrobuust en klimaatbestendig moet zijn. Een onderwerp dat duidelijk op de agenda staat in de planperiode.

Een goede waterkwaliteit is van belang voor de volksgezondheid en ecologie. De afvalwaterzuiveringen hebben hier in het verleden een flinke bijdrage aan geleverd, maar ook andere bronnen hebben een groot effect op de waterkwaliteit. Hierbij kan gedacht worden aan gewasbeschermingsmiddelen, microplastics en medicijnresten. De komende tijd blijft inzet op deze onderwerpen groot.

Verduurzaming loopt als rode draad door de taken van het waterschap. We kijken naar manieren om onze afvalwaterzuiveringen en hoofdgemalen te verduurzamen, zodat er minder energie nodig is of reststoffen hergebruikt kunnen worden. Ook in het watersysteem en bij de dijkversterkingen is verduurzaming een belangrijk thema. Hoe zorgt het waterschap ervoor dat de impact van zijn taken op milieu en klimaat zo klein mogelijk is? Door altijd te zoeken naar slimme oplossingen en innovaties, maar tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten.

Digitalisering is niet weg te denken uit het werk van het waterschap. In het primaire proces van waterbeheer spelen slimme oplossingen een steeds belangrijkere rol, bijvoorbeeld om waardevolle informatie te vergaren over de werking van onder andere zuiveringen en gemalen. Met deze grotere rol in het primaire proces komt ook informatieveiligheid nadrukkelijk naar voren. Hoe beschermen we onze assets tegen digitale aanvallen? Een mooie uitdaging om een goede balans te vinden tussen efficiënte én veilige processen.

Een nieuw bestuur brengt nieuwe dynamiek en eigen ambities voor beleid en beheer. De uitvoering van de taken is wettelijk vastgelegd, maar hoe het waterschap dit doet en welke focus er gelegd wordt op thema's, zoals verduurzaming en circulariteit, kan veranderen. In de periode tot de Meerjarenbegroting wordt duidelijk welke ambities het bestuur heeft. Invulling hiervan wordt, voor zover mogelijk, meegenomen in de Meerjarenbegroting.

Beleidsontwikkelingen

Hierboven is een schets gegeven van grote onderwerpen die spelen in de komende planperiode. Het zijn agendabepalende onderwerpen, die aangeven binnen welke context het waterschap op dit moment werkt. Daarnaast staan in de komende periode nog andere beleidsontwikkelingen op de rol. In bijlage 1 zijn deze onderwerpen beschreven. Het kan gaan om onderwerpen waarvan de consequenties reeds bekend zijn, maar ook om onderwerpen waarbij dit nog niet het geval is.

Financiële kaders

Ontwikkeling netto lasten: AV-besluiten en autonome ontwikkelingen

In de periode vanaf vaststelling van de Meerjarenbegroting tot de behandeling van de Voorjaarsnota is een aantal besluiten genomen die per saldo een kostenstijgend effect hebben ten opzichte van de MJB 2019-2022. Dit geldt ook voor enkele autonome ontwikkelingen. De belangrijkste hiervan zijn:

- Kosten voor de inrichting van de organisatie en het HWBP-programma (€ 0,6 miljoen per jaar)
- Kosten voor de impuls Stedelijk Water (€ 0,15 miljoen per jaar)
- Overcommittering POP3-gelden (2022 en 2023: € 0,1 miljoen per jaar)
- De ontwerpbegroting van GBLT voor 2020 (€ 0,1 miljoen per jaar)
- Hogere en lagere kosten voor Meerjarenonderhoudplan Waterbeheer in de periode 2020-2023
- Een stijging van de energielasten door hogere prijzen en stijging van de energiebelasting (€ 0,6 miljoen per jaar) met dekking uit inflatieruimte (€ 0,5 miljoen per jaar)
- Een hogere bijdrage aan Het Waterschapshuis en autonome ICT-ontwikkelingen (€ 0,2 miljoen per jaar)
- Lagere en hogere lasten door stijging en daling kapitaallasten
- Lagere lasten door het feit dat de bijdrage aan de GDI (Generieke Digitale infrastructuur) door GBLT betaald wordt en meegenomen is in de begroting van GBLT zelf. (€ 0,2 miljoen per jaar)
- Lagere lasten vanaf 2022 door renovatie gemaal Vissering (€ 0,1 miljoen per jaar)
- Eenmalig hogere lasten voor de verwerking van het zuiveringsslib nav jaarrekening (€ 0,2 miljoen in 2020)

Ook zijn nog enkele ontwikkelingen in beeld waarvan de financiële impact nog niet bekend is. Hierover wordt richting de Meerjarenbegroting meer duidelijkheid verwacht. In bijlage 1 zijn deze ontwikkelingen verder toegelicht. In deze bijlage is ook een tabel van de hierboven geschetste financiële consequenties te vinden.

Actualisatie investeringsplanning

Bij het opstellen van de Voorjaarsnota vindt ook altijd een actualisatie van de investeringsplanning plaats. In hoofdstuk 2 is deze actualisatie toegelicht, waarbij onderscheid is gemaakt tussen speciale en reguliere investeringen. De actualisatie laat zien, dat er 2019 en 2020 sprake is van een daling van kapitaallasten. Dit komt voornamelijk door vertraging en het doorschuiven van reguliere investeringen. Vanaf 2022 is er sprake van een toename van kapitaallasten. Dit vanwege het toevoegen van nieuwe (reguliere) investeringen richting het einde van de planperiode. In hoofdstuk 2 wordt ook ingegaan op de ontwikkeling van de schuldpositie. De geactualiseerde investeringsplanning is de basis voor de investeringsplanning zoals die wordt opgenomen in de Meerjarenbegroting 2020-2023.

Belastingeenheden en tariefontwikkeling

Belastingeenheden

Bij de opstelling van de Voorjaarsnota is met GBLT gesproken over de ontwikkeling van de belastingeenheden en de vraag in hoeverre belastingeenheden uit de Meerjarenbegroting 2019-2022 bijgesteld moeten worden. GBLT heeft daarbij een beperkte bijstelling gedaan in positieve zin voor de groei van het aantal vervuilingseenheden bij de zuiveringstaak. Bij de watersysteemtaak is de ontwikkeling van de WOZ waarde van (belastingjaar) 2019 naar 2020 naar boven bijgesteld. Daarnaast is het aantal eenheden kwijtschelding voor zowel de watersysteemtaak als de zuiveringstaak iets naar beneden bijgesteld. De omvang van de wijzigingen is echter beperkt. Ten tijde van de opstelling van de Voorjaarsnota was er ook nog geen zicht op de aanslagoplegging voor 2019. Bij de opstelling van de begroting zal bekeken worden of verdere bijstelling van de eenheden nodig is. Op dat moment is er ook een vollediger beeld van de aanslagoplegging 2019.

Tariefontwikkeling

Bij de vaststelling van de Meerjarenbegroting 2019-2022 is gekozen om de kostenopdrukkende effecten van de beleidsontwikkelingen door een constante jaarlijkse stijging van 3,5% van de watersysteemheffing en voor de zuiveringsheffing een stijging van € 0,50 per v.e. per jaar op te vangen. Bij de Meerjarenbegroting is al geconstateerd dat er spanning stond op het tariefscenario voor de watersysteemtaak, maar dat de keuze aansloot bij een consistent en uitlegbaar tarievenbeleid, waar scherp begroten en het optimaal benutten van kansen om te besparen voorop blijven staan.

Zoals hierboven is genoemd, is er sinds de vaststelling van de Meerjarenbegroting besluitvorming geweest op een aantal onderwerpen, zoals de inrichting van het HWBP. Deze besluitvorming heeft ten opzichte van de Meerjarenbegroting een kostenverhogend effect van € 0,9 miljoen tot € 1,0 miljoen. Daarnaast zijn er autonome ontwikkelingen met zowel kostenverhogende als kostenverlagende effecten. In onderstaande tabel is weergegeven wat het totale effect is op de Meerjarenbegroting en op welke taak de stijging of daling betrekking heeft.

Tabel 1 – Ontwikkeling Meerjarenbegroting

Netto lasten	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
MJB 2019-2022	77,2	77,9	80,5	Nvt
VJN 2020-2023	78,3	78,8	80,8	83,4
Verschil	+1,1	+0,9	+0,3	-
Deel watersysteemtaak	+0,9	+1,0	+0,4	nvt
Deel zuiveringstaak	+0,2	-0,1	-0,2	nvt

Beeld t.a.v. watersysteemtaak

In bovenstaande tabel is te zien dat de stijging van het lastenniveau voornamelijk betrekking heeft op de watersysteemtaak. Bij de opstelling van de huidige Meerjarenbegroting is reeds geconstateerd dat de bodem van de tariefegaliseringsreserve van de watersysteemtaak bereikt werd.

Het jaarresultaat 2018 kwam voor de watersysteemtaak uit op een positief resultaat waarbij het voorstel is gedaan om een bedrag van € 1.270.000 toe te voegen aan de egaliseringsreserve. Aan de andere kant is er reeds een aantal besluiten genomen in het jaar 2019 die leiden tot extra lasten voor de watersysteemtaak in 2019. Het gaat dat om:

- Het besluit over de inrichting van het HWBP (€ 0,6 miljoen)
- Hogere lasten voortkomend uit de begroting van Het Waterschapshuis (€ 0,1 miljoen voor de watersysteemtaak)
- De keuze om het wegenarrest vanaf 2020 in de meerjarenbegroting te verwerken (ca. € 0,3 miljoen).
- De begrotingswijziging als gevolg van het doorschuiven van de werkzaamheden voor het aanvullen van stortsteen van 2018 naar 2019 (€ 0,2 miljoen).
- De ontwerpbegroting van GBLT (€ 0,1 miljoen).

Het bovenstaande leidt ertoe dat het toe te voegen bedrag aan de egaliseringsreserve nagenoeg geheel nodig is om extra lasten in 2019 op te vangen.

Samenvattend ontstaat op basis van het bovenstaande het volgende beeld met betrekking tot de watersysteemtaak:

- Er is sprake van een aanzienlijke stijging van de netto lasten van de watersysteemtaak;
- Het tariefscenario van de huidige Meerjarenbegroting is reeds een strak gekozen scenario;
- De bodem van de egalisatiereserve is in zicht;
- Het jaarresultaat 2018 biedt weinig tot geen aanvullende ruimte om kostenstijgingen op te vangen.

Het bovenstaande leidt ook tot de conclusie dat verdere bijsturing nodig is om het tariefscenario uit de Meerjarenbegroting 2019-2022 voor de watersysteemtaak haalbaar te houden. Op basis van het huidig bekende lastenniveau is een aanvullend (eenmalig) bedrag nodig van circa € 0,7 miljoen om het tariefscenario voor de watersysteemtaak te kunnen handhaven. Eventuele aanvullende besluitvorming of verdere autonome ontwikkelingen met een kosten opdrukkend effect hebben direct effect op de hoogte van dit bedrag.

Beeld t.a.v. zuiveringstaak

Voor de zuiveringstaak geldt dat er per saldo over de gehele planperiode geen toename van netto lasten is ten opzichte van de huidige Meerjarenbegroting. De reservepositie voor de zuiveringstaak biedt ook meer ruimte om kostenstijgingen op te vangen. Vooralsnog is het tariefscenario uit de Meerjarenbegroting 2019-2022 dan ook houdbaar.

Echter kan het binnen een aantal jaren noodzakelijk blijken om het tariefscenario met een jaarlijkse stijging van € 0,50 (minder dan 1%) bij te stellen. In de huidige situatie wordt de beschikbare zuiveringscapaciteit op veel AWZI's bijna volledig benut. In de investeringsplanning (hoofdstuk 2) is echter te lezen dat er richting het einde van de planperiode als gevolg van groei extra zuiveringscapaciteit nodig is, onder andere op de AWZI Almere. Hiervoor zijn aanzienlijke investeringen nodig en dat leidt vervolgens tot een toename in kapitaallasten. De kans is aanwezig dat hierdoor ook het tariefscenario naar boven moet worden bijgesteld.

In hoofdstuk 1 van de bijlage is overigens een aantal onderwerpen genoemd die een flinke impact kunnen hebben op het lastenniveau en daarmee ook de haalbaarheid van het tariefscenario voor de zuiveringstaak. Het gaat dan onder andere om het persleidingenbeheer en het mogelijk vervallen van de vrijstelling van de afvalstoffenheffing voor het verbranden van zuiverings-slib.

Lastendrukontwikkeling

In bijlage 3 is een overzicht opgenomen van de lastendrukontwikkeling voor verschillende belastingcategorieën op basis van de door GBLT aangegeven eenheden. Daarbij moet nadrukkelijk worden vermeld dat deze lastendrukontwikkeling is gebaseerd op de tariefscenario's van de huidige Meerjarenbegroting (met een jaarlijkse stijging van de watersysteemheffing van 3,5%).

Uitgangspunten kengetallen

De economische groei van Nederland stabiliseert naar een meer normale groei. De werkloosheid blijft laag. Ook voor het beheergebied is dit beeld te zien, echter ligt de groei van de Flevolandse economie ruim boven het landelijk gemiddelde. Risico's in de internationale economie maken de voorspellingen wat onzeker. Gedacht moet worden aan het Amerikaanse handelsbeleid, de effecten van de Brexit en de ontwikkeling van de Chinese economie. De effecten zijn terug te zien in de verwachting rond inflatie, die daalt ten opzichte van voorgaande jaren. In bijlage 4 is een uitgebreider overzicht opgenomen van de economische en demografische kengetallen.

In de tabel hieronder is weergegeven met welke kengetallen rekening is gehouden bij het opstellen van de Voorjaarsnota 2020-2023. Deze kengetallen dienen als kader voor de concept Meerjarenbegroting 2020-2023.

Tabel 2 - Macro-economische uitgangspunten

	Meerjarenbegroting 2019-2022		Voorjaarsnota 2020-2023	
	2019	2020	2020	2021 e.v.
Groeiprognose huishoudens (eenheden)	2.000	2.000	2.000	2.000
Inflatie	2,5%	2,5%	2,5%	2,0%
Loonontwikkeling	3,2%	3,2%	3,2%	3,2%
Rente lang	2,0%	3,0%	2,0%	3,0%
Rente kort	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%

Onderzoek Kostentoedeling 2020 (KTD)

Eens in de vijf jaar moet de kostentoedelingsverordening worden aangepast. De laatste vaststelling van een nieuwe kostentoedelingsverordening is in 2018 geweest. Bestuurlijk is afgesproken dat elk jaar bij de Voorjaarsnota wordt getoetst of er significante wijzigingen in de waardeverhouding zijn opgetreden die een nieuwe kostentoedelingsverordening rechtvaardigen.

In opdracht van het waterschap heeft een onafhankelijk adviesbureau hiervoor een kostentoedelingsonderzoek uitgevoerd. Uit het onderzoek blijkt dat de waarde van agrarische grond tussen 2017 en 2018 sterk is gestegen, evenals de WOZ-waarde van gebouwde eigendommen. Per saldo betekent dit dat de waardeverhoudingen nagenoeg ongewijzigd zijn gebleven (zie tabel hieronder). Gezien de uitkomsten van het onderzoek is er geen aanleiding de huidige kostentoedelingsverordening te herzien.

Tabel 3 – Kostenverdeling per categorie van KTD 2019 en onderzoek

	KTD 2019	Onderzoek
Ingezetenen	29%	29%
Ongebouwd*	23,2%	23,3%
Natuur*	2,5%	2,7%
Gebouwd*	45,3%	45,0%

* Gebaseerd op peildata resp. 2017 en 2018

Beschouwing

Het waterschap is op alle vlakken van zijn taakuitvoering aan de slag om het waterschap voor te bereiden op de toekomst. Binnen de waterveiligheid ligt de focus de komende tijd op de dijkversterkingsopgaven. In de planperiode van deze Voorjaarsnota worden voorbereidingen getroffen voor de eerste dijkversterking onder het HWBP-programma. Het watersysteem heeft de uitdaging om klimaatbestendig te zijn en te blijven. De droogte in het afgelopen jaar, maar ook extreem natte periodes, hebben aandachtspunten geïdentificeerd waaraan in volgende jaren gewerkt wordt, zodat binnen het beheergebied sprake is van een toekomst- en klimaatbestendig watersysteem. Bij de afwaterketen zijn uitdagingen om bij te dragen aan circulariteit door grondstofterugwinning, maar ook de uitdaging om het energieverbruik te verlagen is een belangrijk punt de komende periode, zeker gezien de sterke stijging van de energieprijzen. Dit type opgaven en andere onderwerpen vragen nu en in de toekomst inzet van het waterschap.

Door bestuursbesluiten en autonome ontwikkelingen neemt het lastenniveau toe, terwijl het college wil vasthouden aan de tariefafspraken uit de Meerjarenbegroting 2019-2022. Hier ontstaat spanning, omdat de tariefafspraken van de Meerjarenbegroting reeds scherp gesteld waren. De beschikbare egaliseringsreserve voor de watersysteemtak wordt op basis van de huidige meerjarenbegroting reeds maximaal benut. Daarmee is er geen ruimte om besluiten en ontwikkelingen met een kosten opdrukkend effect, die te zien zijn sinds de vaststelling van de Meerjarenbegroting 2019-2022, op te vangen. Om het tariefscenario uit de huidige Meerjarenbegroting te kunnen handhaven is verdere bijsturing noodzakelijk. Binnen de zuiveringstaak is de reservepositie op dit moment nog voldoende om het in de Meerjarenbegroting opgenomen tariefscenario te handhaven. Als gevolg van noodzakelijke uitbreidingen van AWZI's kan op niet al te lange termijn ook hier een bijstelling van het tariefscenario noodzakelijk worden.

De investeringsplanning en de doorkijk investeringen laten zien dat de grotere opgaven, zoals uitbreidingen van AWZI's, renovaties van gemalen en uitvoering van dijkversterkingsprojecten richting het einde van de planperiode van deze Voorjaarsnota of net daarna gaan spelen. Deze opgaven hebben vervolgens ook een aanzienlijk verhogend effect op de netto lasten in de jaren net na de planperiode.

De komende planperiode laten mooie inhoudelijke uitdagingen zien om een toekomstbestendig waterschap te zijn met oog voor maatschappelijke onderwerpen, zoals circulariteit en duurzaamheid. Echter is de financiële rek eruit, waardoor het gevoerde strakke begrotingsbeleid van de afgelopen tijd gehandhaafd moet worden en mogelijk nog wat aangehaald moet worden. Scherpe keuzes in wat het waterschap wel en niet doet, zowel bij nieuwe voorstellen als bij het zoeken naar dekkingsmogelijkheden, is nodig om het strakke begrotingbeleid vast te houden. De voorgestelde prioritering dient als leidraad bij deze keuzes.

Prioritering

In deze paragraaf wordt een prioritering aangegeven die helpt bij het maken van keuzes voor onderwerpen die nog worden uitgewerkt.

Prioriteiten

- *Consistent tarievenbeleid: Afspraken tariefsontwikkeling MJB 2019-2022 staan voorop*

Al jaren heeft het college de insteek om een consistent tarievenbeleid te voeren en een geleidelijke ontwikkeling van de Meerjarenbegroting toe te staan. Bij de vaststelling van de Meerjarenbegroting 2019-2022 is besloten tot een stijging van de tarieven om de structurele stijging van het lastenniveau op te vangen. Het college vindt dat deze tariefafspraken vooropstaan bij de kaders voor het opstellen van de nieuwe Meerjarenbegroting 2020-2023. Dit betekent dat het college graag wil vasthouden aan het uitgangspunt van een ontwikkeling van de heffingsopbrengst van 3,5% op de watersysteemheffing en € 0,50 per v.e. per jaar op de zuiveringsheffing. Dit betekent dat er geen bestuursbesluiten genomen kunnen worden, waarbij extra middelen beschikbaar worden gesteld, zonder dat daar een dekkingsvoorstel naast ligt.

- *Taakuitvoering is en blijft op orde*

In de Meerjarenbegroting zijn budgetten opgenomen om het reguliere beheer en onderhoud van de taken van het waterschap uit te voeren. Het college hecht er grote waarde aan dat de taakuitvoering op orde is en blijft. Het kan voorkomen dat op onderwerpen extra inzet nodig is ten opzichte van de reguliere taakuitvoering of om de taakuitvoering op orde te houden. Hiervoor wordt dan een individueel bestuursvoorstel gedaan aan het bestuur. Het college is van mening dat dit type voorstellen voorrang heeft op andere onderwerpen. Desalniettemin vragen deze voorstellen ook een kritische blik op de dekkingsmogelijkheden en is de eerste insteek dat een en ander budgetneutraal uitgevoerd moet worden. Gedacht kan worden aan de inzichten die ontstaan zijn na de droogtecrisis van 2018. Om in de toekomst beter om te kunnen gaan met droogte, wordt een droogtestrategie opgesteld.

- *Inbedden ambities nieuw bestuur*

In maart is, na de verkiezingen, een nieuw bestuur met nieuwe eigen ambities gestart. Deze ambities worden, zover mogelijk, meegenomen in bestaande trajecten en binnen bestaande budgetten. Daar waar dit niet mogelijk is, worden separate bestuursvoorstellen richting het bestuur gebracht, waarbij dekkingsmogelijkheden aangedragen moeten worden, zodat de tariefafspraken overeind blijven.

Bijlage:

1. Beleids- en autonome ontwikkelingen

In deze bijlage wordt per programma geschetst welke ontwikkelingen er in de komende planperiode op het waterschap afkomen. Het gaat om ontwikkelingen, waarvan de financiële consequenties nog niet bestuurlijk zijn besloten of die bestuurlijk relevant zijn. Ook wordt in deze bijlage aandacht besteed aan de autonome ontwikkelingen.

Beleidsontwikkelingen (per programma)

Programma Algemeen

Watervisie/Waterbeheerprogramma

Ons huidige Waterbeheerplan heeft een looptijd tot eind 2021. Dit jaar starten we het proces voor het uitwerken van een nieuw plan voor de volgende planperiode. Eind 2020 moet het ontwerp van dit nieuwe plan vastgesteld worden.

In het licht van de aankomende Omgevingswet wordt het Waterbeheerplan een Waterbeheerprogramma. Samen met de provincie hebben we afgesproken om als koepeldocument een gezamenlijke watervisie uit te werken. Hierin schetsen we in breed perspectief de ontwikkelingen die spelen binnen het waterdomein. Op basis van de gezamenlijke visie werken provincie en waterschap een eigen water(beheer)programma uit.

Stedelijk Water/Klimaatadaptatie

Op 12 maart heeft de AV ingestemd met de impuls stedelijk water. Dit betekent dat we aan de slag gaan om onze beheer- en onderhoudstaken in stedelijk gebied meer in verbinding met de omgeving (gemeente, verenigingen, bewoners) uit te voeren. Daarnaast werken we samen met gemeenten aan een klimaatbestendige inrichting. In 2019 ronden we samen met gemeenten de stresstesten af, waarmee de kwetsbaarheden voor wateroverlast, hitte en droogte in beeld brengen. Met het budget voor Klimaatadaptatie (AV-besluit 12 maart) realiseren we samen met partners pilots of voorbeeldprojecten.

Informatie en digitale transformatie

De huidige informatiestrategie heeft als thema "Focus naar buiten" en loopt tot en met 2020. Belangrijke opgave in 2020 is om de Omgevingswet te implementeren, ook digitaal. Ons waterschap ontwikkelt zich snel digitaal, net als andere overheden. Thema's als overheidsbrede digitale dienstverlening, data gedreven werken en big data krijgen steeds meer concrete toepassingsgebieden, ook binnen ons waterschap. Het intensievere gebruik van digitale hulpmiddelen en toepassingen vraagt de komende jaren om blijvend te investeren. Om deze opgave te richten op de beoogde effecten en resultaten zal vanaf 2019 gestart worden met een traject richting een nieuwe informatiestrategie in 2020.

Nieuw belastingstelsel

In de algemene ledenvergadering van de Unie van Waterschappen in december 2018 is besloten om de beraadslagingen en besluitvorming over de gewenste aanpassing van het belastingstelsel ten minste een halfjaar te laten rusten. Vanaf de zomer zal de Unie met de nieuwe waterschapsbesturen het proces weer oppakken. In de tussentijd is een aantal waterschappen, op initiatief van waterschap AGV, informeel aan het nadenken over mogelijke korte termijn oplossingen voor knelpunten in het huidige belastingstelsel en een advies voor de Unie voor het vervolgtraject. Waterschap Zuiderzeeland draagt hier ook aan bij.

Oosterwold

De gebiedsontwikkeling Oosterwold wordt eind 2019 geëvalueerd. Op basis van deze evaluatie wordt duidelijk hoe het waterschap zijn rol in deze gebiedsontwikkeling wil vervullen. Het waterschap is daarnaast op zoek naar mogelijkheden om de werkwijzen rondom de ontwikkeling van Oosterwold op

onder andere het gebied van vergunningverlening en handhaving te optimaliseren. Daarbij wordt bekeken of aanvullend budget noodzakelijk blijft voor vergunningverlening, handhaving, toezicht en de uitwerking van enkele beleidsvraagstukken. De extra middelen die hiervoor zijn gereserveerd in de huidige Meerjarenbegroting 2019-2022 lopen na het jaar 2019 af.

Circulariteit en grondstoffen

In februari 2019 is het uitvoeringsprogramma Circulaire Economie 2019-2023 gepresenteerd. Dit nationale programma is gericht op het halen van de doelstelling 100% circulair in 2050 en is opgesteld door het Rijk, decentrale overheden en maatschappelijke partijen. Ook de waterschappen hebben aangegeven invulling te willen geven aan dit uitvoeringsprogramma. De belangrijkste invloed van de waterschappen ligt binnen de eigen bedrijfsvoering inclusief het verwaarden van de ontstane afvalstromen.

Zuiderzeeland heeft in aanloop naar nationaal beleid in 2018 een Ontwikkelagenda Grondstoffen 2018-2021 opgesteld waarin we de weg banen voor een circulair waterschap met grondstoffen uit de zuiveringen en het watersysteem. Voor de materialen en diensten die we gebruiken nemen we circulariteit mee in de aanbesteding. We hebben ervaringen opgedaan met de verbouw van ons hoofdkantoor. In de komende planperiode ontwikkelt het waterschap zich verder als ketenpartner voor de grondstoffenstromen die het beheert. Het slib uit de zuivering is een bron voor biogas in onze Ephyra installatie en eventueel een bron voor fosfaat in de toekomst via onze Torwash installatie. We verkennen de mogelijkheid van het influent als bron van cellulose en we blijven actief als waterbeheerder in de zoektocht naar hogere verwaardiging en een duurzame toepassing van groene reststromen als maaisel en bagger.

Programma Waterveiligheid

Op het vlak van waterveiligheid is de organisatie de komende jaren druk met het inrichten van de organisatie voor de uitvoering van HWBP-projecten, de beoordeling van de primaire keringen en de uitvoering van het project Drontermeerdijk. Daarnaast start de preverkenning voor het eerste HWBP-project, dijktraject 8-3. Daadwerkelijke uitvoering van dit traject ligt, naar verwachting, buiten de planperiode van deze Voorjaarsnota.

Programma Voldoende Water

Droogtestrategie

De zomer van 2018 werd gekenmerkt door extreme en langdurige warmte en droogte. Deze omstandigheden hebben op veel plekken in Nederland voor aanzienlijke problemen gezorgd voor het waterkwantiteits- en waterkwaliteitsbeheer. Ook in het beheergebied van Waterschap Zuiderzeeland speelden in deze periode zorgen over de effecten van de droogte en de beschikbaarheid van voldoende water. De aanhoudende droogte en hitte heeft voor Waterschap Zuiderzeeland aanleiding gegeven om zijn crisisorganisatie te activeren.

Gezien de inhoudelijke en organisatorische impact, is de droogte van 2018 op diverse schaalniveaus geëvalueerd (landelijk, IJsselmeergebied, regionaal). Ook binnen Zuiderzeeland is een proces- en inhoudelijke evaluatie uitgevoerd. De lessen uit de evaluaties krijgen een plek in de Droogtestrategie voor Waterschap Zuiderzeeland.

De droogtestrategie is opgebouwd uit twee onderdelen: een Redeneerlijn droogte en een Ontwikkelagenda. In de Redeneerlijn droogte wordt, op basis van huidige inzichten in het functioneren van het watersysteem bij droogte en op basis van bestaand beleid en afspraken, een analyse gemaakt van de handelingsperspectieven van het waterschap bij droogte. Op basis van deze handelingsperspectieven ontstaat ook inzicht in de data- en informatiebehoefte bij droogte (welke informatie is nodig om de juiste beslissingen te kunnen nemen).

Naast de redeneerlijn wordt een ontwikkelagenda gemaakt, die zich in de breedte richt op de kwetsbaarheid van het watersysteem voor weersextremen

(nat en droog). Met deze ontwikkelagenda worden aanvullend onderzoek, verbetering van de data- en informatievoorziening en beleidsontwikkelingen in samenhang geprogrammeerd.

Programma Schoon Water

Waterkwaliteit na 2021: Nota Zicht op waterkwaliteit

In september 2017 is de nota Zicht op waterkwaliteit vastgesteld. Deze nota beschrijft de activiteiten van het waterschap op het gebied van agrarische emissies en nieuwe stoffen (medicijnresten, zwerfafval/microplastics en antibioticaresistentie) voor de periode 2018-2021. Zowel agrarische emissies als nieuwe stoffen zijn belangrijke aandachtsdossiers voor de waterkwaliteit. Gewasbeschermingsmiddelen vormen in het beheergebied de belangrijkste probleemstoffen. Voor nieuwe stoffen als medicijnresten vindt momenteel nog veel onderzoek plaats naar bronaanpak, effecten en zuiveringstechnieken.

Het is niet te verwachten dat de problematiek op het gebied van agrarische emissies en nieuwe stoffen voor 2022 volledig is opgelost. Ook na 2021 zal nog inzet van het waterschap nodig zijn. In deze Voorjaarsnota is vooralsnog uitgegaan van een gelijkblijvende middeleninzet voor de jaren na 2021. De resultaten van de nota Zicht op waterkwaliteit zullen in 2021 worden geëvalueerd. Op dat moment kan de AV definitief besluiten over de te volgen koers met bijbehorende inzet.

Kaderrichtlijn Water maatregelen SGBP3

Voor het 3^e KRW Stroomgebiedbeheerplan moet het waterschap opnieuw in gesprek met gebiedspartijen over KRW-doelen en maatregelen: zijn ze nog actueel of zijn er veranderingen in doelen, ambities en/of maatregelen? In dit kader is inmiddels een aantal gesprekken gevoerd met Staatsbosbeheer, Vereniging Natuurmonumenten en Stichting Flevo-landschap als beheerder van respectievelijk de Oostvaardersplassen, het Harderbroek en het Vollenhover- en Kadoelermeer en de Lepelaarplassen. Alhoewel dit proces nog niet is afgerond, bestaan er bij deze instanties wensen die verband houden met de natuur- of Natura 2000 doelstellingen. Het gaat hierbij om maatregelen om de gebieden bereikbaar te maken voor kleine vis (voedsel voor visetende moerasvogels) en om water aan te kunnen voeren. Zowel in het Harderbroek als de Lepelaarplassen vielen moerasgebieden en plassen droog tijdens de droogteperiode in de zomer van 2018.

In de eerste helft van 2020 zal er een volledig beeld moeten bestaan over de KRW-maatregelen en de gevraagde bijdrage van het waterschap. Het is uiteindelijk de AV die moet besluiten over de bijdrage van het waterschap. Voor de KRW moeten alle maatregelen voor 2027 zijn uitgevoerd.

Voor wat betreft de aanleg van duurzame oevers zal het waterschap naar verwachting in 2021 voldoen aan de doelstelling om 40% van de duurzame oevers natuurvriendelijk dan wel duurzaam te hebben ingericht. Hiervoor worden in de periode 2019-2021 nog ruim 73 km duurzame oevers aangelegd.

Monitoring doelen overige wateren

Waterschap Zuiderzeeland en de provincie Flevoland zijn in 2015 gestart met het afleiden van doelen voor overige wateren. Inmiddels zijn voor het stedelijk oppervlaktewater in Lelystad, Zeewolde, Almere en Noordoostpolder voorlopige werkdoelen afgeleid. Daarnaast zijn voor 19 oppervlaktewateren die in beheer en eigendom zijn bij terrein behorende instanties voorlopige doelen afgeleid. Het is de bedoeling in 2021 de doelen voor de overige wateren in Flevoland afgeleid te hebben. Het waterschap wil in zijn verantwoordelijkheid als waterkwaliteitsbeheerder de toestand en de ontwikkelingen van de individuele overige oppervlaktewater ronderend monitoren, mede om eventuele ongewenste ontwikkelingen tijdig te kunnen signaleren en in te kunnen grijpen.

AWZI Almere en Tollebeek

Eind 2018 is de organisatie gestart met de voorbereiding van een aantal aanpassingen aan de AWZI Almere. Als eerste moet de beluchting van één van de actiefslibtanks worden vervangen. Een aantal jaar geleden is de beluchting van de andere twee actiefslibtanks vervangen. Op termijn moet de capaciteit van de zuivering worden vergroot en de sliblijn is aan vervanging toe. Daarnaast zijn er mogelijkheden om de zuivering te verduurzamen door de productie van biogas. In 2019 wordt gewerkt aan een systeemkeuze waarover eind 2019 bestuurlijk kan worden besloten. De mogelijkheden tot het realiseren van een 4e trap om onder andere medicijnresten te verwijderen worden hierbij betrokken.

In maart 2019 heeft de AV ingestemd met het voorstel geld vrij te maken om Ephyra op AWZI Tollebeek verder te optimaliseren. De planning is om begin 2020 de resultaten van de variantenstudie en daarbij een beslisvoorstel met financiële consequenties aan de AV voor te leggen.

Persleidingenbeheer

Waterschap Zuiderzeeland heeft circa 240 kilometer persleiding in beheer. De persleidingen zijn veelal in de vorige eeuw aangelegd (vanaf 1966) en zijn aan het verouderen. Omdat de persleidingen onder de grond liggen, is de staat van onderhoud van deze leidingen moeilijk vast te stellen. Er zijn ook weinig ervaringscijfers wat betreft de levensduur van persleidingen beschikbaar. Het waterschap heeft de afgelopen jaren meegewerkt aan de ontwikkeling van technologie om persleidingen te inspecteren en zodoende de onderhoudsstaat vast te stellen. Dit is wel een kostbare aangelegenheid. Een risicogestuurde aanpak van het persleidingenbeheer past bij verantwoord assetmanagement.

In de afgelopen jaren is het waterschap met enige regelmaat geconfronteerd met breuken in persleidingen. Dit vraagt om een goede afweging qua risicogestuurde aanpak. Met ander woorden in welke mate (ambitie en prioriteit) wordt ingezet op inspectie en, op basis daarvan, (gedeeltelijke) vervanging van de persleidingen of andere maatregelen. Een voorstel hierover wordt naar verwachting in de loop van 2019 aan het bestuur aangeboden.

Beleid bedrijfsafvalwater

Eind 2018 is het beleid bedrijfsafvalwater vastgesteld door de AV. Op dit moment worden met verschillende bedrijven gesprekken gevoerd om te komen tot afspraken om het bedrijfsafvalwater op onze zuiveringen te verwerken. Daarbij spelen vraagstukken die gaan over aanhaken, maar ook het voorkomen van afhaken.

Waterschap Zuiderzeeland onderzoekt in overleg met de samenwerkende partijen rond het vliegveld hoe een duurzame verwerking van het afvalwater eruitziet. Ook hier spelen de kaders vanuit het beleid bedrijfsafvalwater een rol. In de loop van 2019 wordt duidelijk op welke wijze dit afvalwater wordt verwerkt en welke rol hiervoor bij het waterschap komt te liggen.

Autonome ontwikkelingen

Sinds de vaststelling van de meerjarenbegroting is een aantal besluiten genomen en heeft een aantal actualisaties plaatsgevonden. Deze zijn in onderstaande tabel weergegeven. De huidige Meerjarenbegroting loopt tot en met het jaar 2022. In de basis van de Meerjarenbegroting is voor het jaar 2023 het lastenniveau van het jaar 2022 als uitgangspunt genomen, verhoogd met inflatie en loonontwikkeling, conform de uitgangspunten zoals opgenomen in de huidige Meerjarenbegroting (2,5% inflatie en 3,2% loonontwikkeling).

Tabel 4 – Netto lasten van de Voorjaarsnota 2020-2023 (in miljoenen euro's)

	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Basis: Meerjarenbegroting 2020-2022	77,2	77,9	80,5	82,3
Besluitvorming tot behandeling Voorjaarsnota 2020-2023	+1,0	+1,0	+1,1	+1,1
Totaal na besluitvorming	78,2	78,9	81,6	83,4
<i>Autonome ontwikkelingen</i>				
Inflatie en loonontwikkeling	-	-0,2	-0,4	-0,6
Ontwikkeling zuiveringsbeheer	-	-	-	+0,2
Actualisatie investeringsplanning 2020-2023 (kapitaallasten)	-0,3	-0,0	+0,1	+0,6
Stijging energielasten	+0,6	+0,6	+0,6	+0,6
Inzet inflatie voor energielasten	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Autonome ontwikkeling ICT en bijdrage Waterschapshuis	+0,1	+0,1	+0,1	+0,1
Actualisatie MJOP's	+0,2	+0,2	-0,3	-0,0
Vervallen bijdrage GDI	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Verhoging budget zuiveringen nav jaarrekening 2018	+0,2	-	-	-
Diversen/afrondding	+0,0	-0,1	-0,2	-0,2
Aanvullende autonome ontwikkelingen	pm	pm	pm	pm
Totaal netto lasten incl autonome ontwikkelingen	78,3	78,8	80,8	83,4

In bovenstaande tabel is te lezen, dat de besluitvorming tot op heden een kostenverhogend effect heeft op de huidige meerjarenbegroting van ca € 1 miljoen per jaar. Het gaat dan onder andere om besluitvorming over de inrichting van het HWBP, de impuls stedelijk water, de ontwerpbegroting van GBLT en de overcommittering voor POP3. Daarnaast zijn er autonome ontwikkelingen die invloed hebben op het lastenniveau van de Meerjarenbegroting. Deze worden hieronder toegelicht.

Loonontwikkeling en inflatie

In de huidige Meerjarenbegroting is uitgegaan van een inflatieontwikkeling van 2,5% per jaar en een loonontwikkeling van 3,2%¹. De meest recente cijfers laten een iets lagere inflatieontwikkeling zien. In de Voorjaarsnota is deze lagere inflatieontwikkeling verwerkt vanaf het jaar 2021 (zie hoofdstuk 3 voor een verdere toelichting).

Ontwikkeling zuiveringsbeheer

In de Meerjarenbegroting is rekening gehouden met jaarlijks toenemende vervuilingseenheden. Deze toename van het aantal te zuiveren eenheden leidt ook tot een toename van de lasten. Hiervoor is jaarlijks een bedrag van € 0,15

¹ De loonontwikkeling bestaat naast reguliere CAO-stijging ook uit een stijging als gevolg van een jaarlijkse stijging van periodieken voor medewerkers die nog niet in het maximum van de schaal zitten.

miljoen opgenomen. Aangezien 2023 een nieuwe schijf is, is dit bedrag daar toegevoegd.

Actualisatie Investeringsplanning 2020-2023

Tegelijkertijd met het opstellen van de Voorjaarsnota 2020-2023 is ook de investeringsplanning geactualiseerd. Een uitgebreide toelichting op deze actualisatie is te vinden in hoofdstuk 2 van deze bijlage.

Werkwijze actualisaties autonome ontwikkeling ICT en MJOP's

Bij het vaststellen van de uitgangspunten voor beheer en onderhoud in de AV van 22 april 2014 heeft de AV besloten dat jaarlijkse actualisatie van de Meerjarenonderhoudsplannen van het beheer en onderhoud plaatsvindt aan de hand van de uitgangspunten. Deze uitgangspunten hebben daarmee een langjarig karakter. Actualisatie vindt ambtelijk plaats en wordt via de Voorjaarsnota voorgelegd aan het bestuur. Bij de Voorjaarsnota 2018-2021 is eenzelfde werkwijze afgesproken rond het onderwerp autonome ontwikkelingen ICT en informatiemanagement.

Autonome ontwikkeling ICT en informatiemanagement

De reguliere kosten voor beheer en onderhoud van ICT nemen toe, mede doordat we steeds meer hard- en software gebruiken om onze taken uit te voeren. Bij autonome ontwikkelingen gaat het dan om hogere licentiekosten door een wijziging van licentievorm of door meer en het up-to-date houden van ICT van hedendag en de toekomst. De stijging voor 2020 wordt geraamd op €103.000.

Actualisatie MJOP's

Uit de actualisatie van de MeerJarenOnderhoudsPlannen (MJOP's) komt naar voren dat er voor het onderhoud in landelijk en stedelijk gebied sprake is van een kostenstijging en -daling voor de jaren 2020-2023. In 2020 en 2021 wordt een kostenstijging van respectievelijk € 196.000 en € 157.000 verwacht. In 2022 en 2023 is de verwachting dat er sprake is van een kostendaling van respectievelijk € 341.000 en € 13.000. De kosten voor duurzame oevers vallen iets lager uit in vergelijking met de vastgestelde Meerjarenbegroting 2019-2022, echter zijn er stijgingen in de kosten van maaibeheer en oeveronderhoud. Ook krijgt het waterschap steeds meer nieuw stedelijk water in beheer. Stijgingen veroorzaakt door inflatie zijn gedekt vanuit deze post in de begroting en zijn geen onderdeel van de hier getoonde kostenstijgingen. Bij de actualisatie van het meerjarenonderhoudsplan is voor het jaar 2022 en 2023 (na afronding van het project versnelde aanleg duurzame oevers) rekening gehouden met het regulier onderhoud rond oevers.

Vervallen bijdrage GDI

In de begroting van het waterschap was rekening gehouden met een landelijke bijdrage aan de GDI (Generieke Digitale infrastructuur) van € 170.000 per jaar. Deze bijdrage valt naar verwachting lager uit en wordt door GBLT betaald. De bijdrage is meegenomen in de begroting van GBLT zelf en daarmee kan de bijdrage uit de begroting van het waterschap komen te vervallen.

Hogere lasten zuivering

In het AV-voorstel van de jaarrekening 2018 (die eveneens op de agenda staat van de AV van 4 juni) is toegelicht, dat er in 2018 extra kosten zijn gemaakt voor slibverwerking en chemicaliën op de AWZI's Lelystad en Tollebeek en dat deze kosten een doorwerking hebben naar de jaren 2019 en 2020. Voor het jaar 2020 is rekening gehouden met een bedrag van € 0,2 miljoen.

Diversen en afronding

Naast bovenstaande ontwikkelingen is er nog een aantal kleinere afwijkingen opgenomen. Zo is er rekening mee gehouden, dat de Waterschapsbank de komende jaren weer dividend zal uitkeren en is er rekening gehouden met een verwachte besparing op energie en onderhoud na de renovatie en verduurzaming van gemaal Vissering van € 90.000 per jaar. Daarnaast zal er vanaf 2020 een landelijke bijdrage moeten worden betaald aan het digitaal stelsel Omgevingswet.

De afronding op hele tonnen leidt in enkele gevallen tot een hoger bedrag, waardoor de totaaltelling niet meer overeenkomt met de totaaltelling. Dit is eveneens in deze regel gecorrigeerd.

Aanvullende autonome ontwikkelingen (nog niet vertaald)

De bovenstaande ontwikkelingen betreffen de autonome ontwikkelingen waarvoor op dit moment een concrete schatting kan worden gemaakt van de kosten. Er zijn daarnaast nog enkele min of meer autonome ontwikkelingen zichtbaar, waarvan de komende tijd onderzocht wordt of en wat de financiële consequenties zijn. Zonder hierbij uitputtend te zijn gaat het onder andere om:

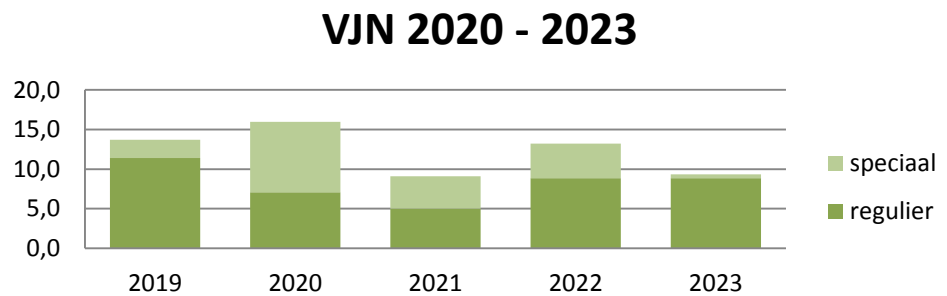
- *Actualisatie van de solidariteitsbijdrage aan het HWBP:*
Deze bijdrage wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van de index voor overheidsinvesteringen. Daarnaast vindt in 2019 een herijking plaats van de verdeelsleutel tussen waterschappen (op basis van totale WOZ-waarde en het aantal huishoudens).
- *Taakontwikkeling organisatie*
In de afgelopen jaren is te zien dat de taakuitvoering van het waterschap complexer wordt. Dit komt o.a. door dat het waterschap de taakuitvoering inclusief de opgaven (op o.a. het gebied van het HWBP, waterkwaliteit en verduurzaming) steeds meer in gezamenlijkheid oppakt met partijen in haar omgeving. Daarbij wordt bij de taakuitvoering steeds meer gebruikgemaakt van nieuwe technologieën. Deze ontwikkelingen vragen ook meer van de organisatie en de medewerkers. De komende tijd moet bekeken worden in hoeverre er aanpassingen nodig zijn in de organisatie om de taakuitvoering en opgaven op een passende, professionele wijze op te pakken. Daarbij moet ook bekeken worden in hoeverre noodzakelijke aanpassingen effect hebben op de totale loonsom.
- *Afvalstoffenheffing op slibverbranding*
Een groot deel van het zuiveringsslib in Nederland wordt op dit moment verbrand. Voor het verbranden van zuiveringsslib geldt nu een vrijstelling voor de afvalstoffenbelasting. In het regeerakkoord is afgesproken om de afvalstoffenbelasting te verbreden en te verhogen. De verhoging is inmiddels doorgevoerd. De minister heeft laten weten onderzoek te gaan doen naar de verbreding en de vormgeving daarvan. Afhankelijk van de uitwerking hiervan kan dit leiden tot een forse kostenstijging.
- *Verdere implementatie AVG*
Sinds 25 mei 2018 geldt de Algemene Verordening Gegevensbescherming, waarin scherpere regels ten aanzien van privacybescherming zijn opgenomen. In 2018 heeft het waterschap met een relatief beperkte capaciteitsinzet onder andere een nieuw privacybeleid vastgesteld, een Functionaris Gegevensbescherming (FG) benoemd en een Privacy Coördinator aangesteld. Ook zijn er risicoanalyses uitgevoerd en inventarisaties gedaan rond de gegevensverwerkingen. Eind 2018 is er een nulmeting uitgevoerd, waar aanbevelingen uit voort zijn gekomen. Mogelijk dat de implementatie hiervan extra kosten met zich mee brengt.
- *Effecten Klimaatakkoord*
Op het moment van schrijven is het Klimaatakkoord nog niet ondertekend en daarmee is nog niet definitief bekend wat de maatregelen in het Klimaatakkoord gaan zijn. Wel is bekend dat er een Klimaatakkoord komt en dat ook het waterschap hier effecten van gaat merken. Enerzijds in het moeten nemen van verdere maatregelen, anderzijds in de stijging van lasten, zoals een verdere stijging van de energiebelasting. In de komende tijd moet duidelijk worden wat de effecten gaan zijn.

2. Actualisatie Investeringsplanning 2019-2023

Totaal beeld planning

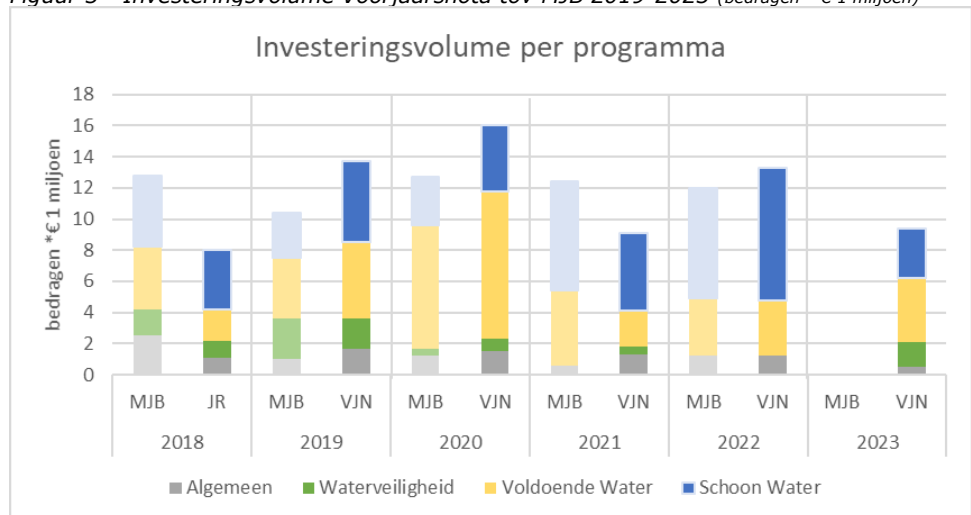
Tegelijkertijd met het opstellen van de Voorjaarsnota 2020-2023 is ook de investeringsplanning geactualiseerd. In onderstaande grafiek is weergegeven wat het totale investeringsvolume per jaar is. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen de speciale investeringen en reguliere investeringen, conform de in 2018 vastgestelde aanbevelingen van de AV-werkgroep investeringen.

Figuur 2 – Investeringsvolume Voorjaarsnota 2020-2023 (bedragen * € 1 miljoen)

In onderstaande figuur zijn de investeringsvolumes per programma weergegeven van deze voorjaarsnota ten opzichte meerjarenbegroting 2019-2022.

Figuur 3 - Investeringsvolume Voorjaarsnota tov MJB 2019-2023 (bedragen * € 1 miljoen)

In bovenstaande tabel is te zien dat het gerealiseerde investeringsvolume van 2018 € 4,8 miljoen achter is gebleven bij de begroting. Voor het grootste deel is dit investeringsvolume doorgeschoven naar 2019 en daaropvolgende jaren.

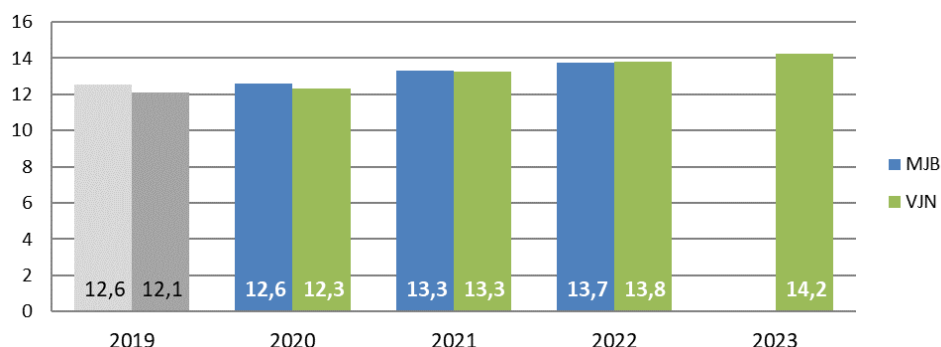
Op totaalniveau is er sprake voor de jaren 2018-2022 van een afname van het investeringsvolume met € 0,4 miljoen (2023 is hierin niet meegenomen vanwege het feit dat dit jaar geen uitmaakt was van de planperiode van de huidige meerjarenbegroting). De piek in het investeringsvolume voor 2020 wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door de uitvoering van de renovatie en verduurzaming van gemaal Vissering.

In de investeringsplanning is conform het besluit van de AV van maart nog rekening gehouden met het volledige investeringsprogramma uit het masterplan duurzame energie. Wanneer de deelname van het waterschap in het windpark definitief is (financial close), zal een bedrag van ruim € 8 miljoen aan investeringen in opwekking van energie (zonneweides) uit de investeringsplanning worden gehaald.

Totaal beeld kapitaallasten

In onderstaande grafiek is weergegeven hoe de kapitaallasten van de investeringsplanning van deze voorjaarsnota zich verhouden tot de kapitaallasten uit de meerjarenbegroting 2019-2022.

Figuur 4 – Kapitaallasten Voorjaarsnota tov MJB 2019-2022 (bedragen *€ 1 miljoen)

Als gevolg van het doorschuiven van investeringen van 2018 naar 2019 ontstaat er in 2020 een (incidenteel) voordeel in de kapitaallasten van € 0,3 miljoen. In 2021 is het voordeel beperkt tot enkele tienduizenden euro's. Vanaf 2022 liggen de kapitaallasten als gevolg van met name het toevoegen van nieuwe investeringen (structureel) iets hoger dan de meerjarenbegroting. In 2022 gaat het om € 0,1 miljoen.

Speciale investeringen

Een groot deel van de investeringen die zijn opgenomen in de investeringsplanning betreffen vervangingsinvesteringen. Naast deze reguliere vervangingsinvesteringen zijn er speciale investeringen benoemd, waarvoor de AV vooraf per project de beleidsmatige kaders vaststelt. Deze speciale investeringen zijn vorig jaar bij de Voorjaarsnota 2019-2022 door de AV vastgesteld. Sinds de voorjaarsnota zijn daar door de AV twee speciale investeringen aan toegevoegd (Maatregelen bodemdalingsgebied Zuidwest Emmeloord en de realisatie van de gezamenlijke slibdrooginstallatie met Waterschap Amstel Gooi en Vecht).

Speciale investeringen waarvoor de (volledige) beleidsmatige kaderstelling en kredietverlening reeds heeft plaatsgevonden zijn:

- Windpark Hanze:
- Renovatie en verduurzaming gemaal Vissering
- Maatregelen bodemdalingsgebied Zuidwest Emmeloord

In de jaarstukken 2018 (eveneens op de agenda in de AV van 4 juni) wordt ingegaan op de voortgang van deze projecten.

Voor de komende jaren staat daarnaast nog een aantal andere investeringen op het programma, waarvoor de beleidsmatige kaders nog vastgesteld moeten worden. Deze projecten worden hieronder afzonderlijk toegelicht.

Speciale investering	Programma	Financieel	Planning
Herinrichting buitenterrein hoofdkantoor	Algemeen	Herinrichting: € 0,6 mln	2018-2021
X Onderzoeksfase	X Ontwerp/planfase	Uitvoeringsfase	Nazorgfase
Afgerond			
De herinrichting van het buitenterrein van het hoofdkantoor is gebaseerd op onderhoud en doorontwikkeling. Het parkeerterrein is o.a. verzakt, wat problemen geeft met de afvoer van regenwater. Naast het groot onderhoud is een herinrichting een mooie kans om het terrein een passende entree te laten zijn van het Waterschapshuis en om met het terrein het goede voorbeeld te geven. We zien mogelijkheden om onder andere de piekmomenten in het parkeren anders op te vangen en de unieke locatie van het waterschapsterrein tussen park en stad te benutten. De gemeente Lelystad is ambtelijk meegenomen en is enthousiast over onze ideeën. Zij zien kansen in het realiseren van watercompensatie die nodig is voor de ontwikkeling van de woonwijk Parkwijk en heeft een 1e landschappelijke uitwerking laten maken. Door			

de manier waarop we dit doen, laten we zien dat we opgaven niet alleen, maar samen met onze omgeving oppakken. Dit planvormingsproces vraagt tijd en besluitvorming en realisatie zal naar verwachting in 2020/2021 zijn. De AV wordt meegenomen wanneer concrete stappen worden genomen in dit proces. In de investeringsplanning is voorlopig rekening gehouden met een totale investering van circa € 0,6 miljoen. Voor de besluitvorming zullen de investeringsraming en eventuele keuzemogelijkheden worden uitgewerkt.

Speciale investering	Programma	Financieel		Planning
Versterking IJsselmeerdijk	Waterveiligheid	Bruto € 1,1 miljoen (preverkenning)		2019-2020 (preverkenning)
X				
Onderzoeksfase	Ontwerp/planfase	Uitvoeringsfase	Nazorgfase	Afgerond
<p>De versterking van de IJsselmeerdijk is het eerste versterkingsproject dat Zuiderzeeland zal uitvoeren in het kader van de versterkingsopgave voortkomend uit de nieuwe veiligheidsnormering. In het najaar van 2018 is de beoordeling van het dijktraject afgerond en voorzien van een positief oordeel door de toezichthouder (Inspectie Leefomgeving en Transport). De benodigde versterking van de IJsselmeerdijk is opgenomen op de programmering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP).</p> <p>In februari 2019 heeft het college van DenH het voorbereidingskrediet € 1,1 miljoen geopend. Daarmee kan het project van start met de preverkenning. Het product van de preverkenning is een plan van aanpak voor de verkenningfase. Het percentage van de kosten van deze preverkenning welke vergoed zal worden door het HWBP is nog niet bekend. Het college van DenH zal de Algemene Vergadering op de hoogte brengen van de definitieve beschikking over de HWBP-bijdrage.</p> <p>De volgende fasen van het project worden voor 90% vergoed door het HWBP. De eigen bijdrage van het waterschap bedraagt 10%, en bedragen voor de planuitwerkings- en realisatiefase vooralsnog € 11,7 miljoen. Dit bedrag is ingerekend in de Investeringsplanning. Dit is gebaseerd op het huidige landelijke HWBP-programma op basis van landelijke kentallen. Aan het eind van de preverkenningfase is er naar verwachting meer te zeggen over de totale investeringsraming en zullen de bedragen ook worden geactualiseerd.</p> <p>Momenteel wordt de capaciteitsbehoefte in beeld gebracht zowel voor de IJsselmeerdijk als voor de uitvoeringsfase van de Drontermeerdijk. Op basis van het huidige uitgangspunten is de verwachting dat er structureel twee projectteams nodig zijn.</p> <p>Daarnaast is het beeld dat deze projecten een impact op de staande organisatie en reguliere taken zullen hebben van ongeveer 6-8 extra mensen. (bijv inkoop, tekenkamer, vergunningverlening, keur/legger, beheer/onderhoud, financiële administratie, informatiemanagement, juridisch advies). Het budget voor deze taken ad. € 0,6 miljoen is in de Algemene Vergadering van maart 2019 toegekend.</p>				

Speciale investering	Programma	Financieel		Planning
Capaciteit en ambities AWZI's	Schoon Water	Nader te bepalen		2019-2022
X				
Onderzoeksfase	Ontwerp/planfase	Uitvoeringsfase	Nazorgfase	Afgerond
<p>Als gevolg van groei in aanbod van afvalwater (huishoudelijk danwel industrieel) is de verwachting dat in de periode 2020-2025 de capaciteit van een aantal AWZI's uitbreid moet worden. Deze uitbreidingen kunnen ook mooie kansen zijn om ambities te realiseren op thema's als energie- en grondstoffen en medicijnresten. Een uitbreiding van een AWZI kan op zich staan, maar moeten, mede gezien de bovengenoemde thema's ook in samenhang worden gezien. Hieronder wordt kort ingegaan op het huidige beeld rondom de AWZI's en mogelijke uitbreidingsvraagstukken die de komende tijd spelen.</p> <p><i>AWZI Almere</i></p> <p>Vanwege de groei van Almere zal de capaciteit van de AWZI naar verwachting in de periode 2022-2025 moeten worden uitgebreid en zullen delen van de AWZI moeten worden gerenoveerd. In 2019 vindt een studie plaats naar verschillende uitbreidingsvarianten. Daarbij wordt gekeken naar kansen om tegelijkertijd ook ambities op het gebied van energie- en grondstoffen te realiseren en wordt gericht gekeken naar technieken als Torwash, al dan niet in combinatie met vergisting (Ephyra). Ook het slib van de AWZI Dronten wordt in de uitwerking van verschillende uitbreidingsvarianten betrokken. De verwachting is dat voorstellen rondom de uitbreidingsvarianten eind 2019 / begin 2020 aan het bestuur zullen worden voorgelegd. In de investeringsplanning is aan het eind van de planperiode rekening gehouden met uitgaven voor voorbereiding. De kapitaallasten tellen mee vanaf het moment van in gebruikname en vallen daarmee net buiten de planperiode van de voorjaarsnota.</p>				

AWZI Dronten

De AWZI Dronten heeft in 2013/2014 een renovatie / upgrade gehad, waarbij is aangegeven dat er na circa 10 jaar mogelijk een verdere uitbreiding nodig zou zijn. De verwachting is dat deze uitbreiding nodig zal zijn in de periode 2022-2025. In 2013 was de verwachting dat de uitbreiding kon plaatsvinden via een deelstroombehandeling, maar dit lijkt op basis van een verdere studie minder kansrijk. In 2019/2020 wordt onderzocht in hoeverre de benodigde uitbreiding met beperkte maatregelen te realiseren is. Op de AWZI Dronten zijn de komende jaren mogelijk ook diverse renovaties noodzakelijk bij onder andere de slibverwerking. De benodigde vervangingsinvesteringen worden zoveel mogelijk uitgesteld in afwachting van de te kiezen oplossing voor de AWZI Almere. In de investeringsplanning is aan het eind van de planperiode rekening gehouden met investeringsuitgaven voor een aantal beperkte maatregelen. De kapitaallasten hiervan drukken echter pas op de begroting na de planperiode van de voorjaarsnota.

AWZI Zeewolde

De AWZI Zeewolde wordt op dit moment hoog belast en is er weinig restcapaciteit beschikbaar. Als de groei van het bedrijventerrein en de woningbouw doorzet, is op niet al te lange termijn een uitbreiding nodig. In de investeringsplanning is daarom voor de jaren 2020-2022 rekening gehouden met een investering van € 3 miljoen voor renovatiewerkzaamheden en een (beperkte) capaciteitsuitbreiding. Het geraamde investeringsbedrag is op dit moment nog indicatief. De komende tijd wordt bekeken op welke wijze de capaciteitsuitbreiding het beste kan worden gerealiseerd, waarbij ook rekening wordt gehouden met de ambities van het waterschap op het gebied van energie en grondstoffen. Op dit moment wordt hierbij onder andere gedacht aan een techniek waarbij cellulose aan de voorkant van de AWZI wordt afgevangen, maar ook andere technieken worden bekeken. Verder wordt er bij Zeewolde in het bijzonder ook gekeken naar samenwerkingsmogelijkheden met grote industriële ondernemingen op het omliggende industrieterrein. Het slib van de AWZI Zeewolde wordt op dit moment al getransporteerd naar de AWZI Almere en dit lijkt ook voor de toekomst de meest doelmatige oplossing. De verwachting is dat het bestuur eind 2019 / begin 2020 voorstellen hierover zal ontvangen.

AWZI Lelystad

Op de AWZI Lelystad is op dit moment voldoende capaciteit aanwezig om het afvalwater te verwerken. Wel wordt de komende jaren groei verwacht als gevolg van de ontwikkeling van de luchthaven Lelystad. Het afvalwater zou de AWZI Lelystad verwerkt kunnen worden, maar samen met luchthaven en het omliggende bedrijventerrein wordt ook nadrukkelijk gekeken naar de mogelijkheden van een (tijdelijke) decentrale zuivering vanuit de ambitie om te komen tot een duurzame energie- en grondstofwaterketen. Op wat langere termijn (2025-2030) zal op de AWZI Lelystad gekeken worden naar het ombouwen van de AWZI Lelystad naar een energie- en grondstoffenfabriek. In de investeringsplanning is voor de AWZI Lelystad in de planperiode dit moment rekening gehouden met een aantal reguliere renovaties voor een bedrag van bijna € 4 miljoen in de periode 2021-2023.

AWZI Tollebeek

Op de AWZI Tollebeek is eind 2017 de innovatieve Ephyra installatie in gebruik genomen, waarmee de AWZI Tollebeek een zogenaamde energiefabriek is geworden. Ondanks het feit dat deze installatie beter presteert dan verwacht, is er ook een aantal capaciteitsknelpunten ontstaan bij o.a. de verwerking van het slib. Daarnaast zijn er nieuwe kansen om meer te doen met het door de Ephyra/installatie geproduceerde biogas. Op dit moment vindt een studie plaats om ontstane knelpunten op te lossen en om nieuwe kansen te benutten. Daarbij wordt nadrukkelijk gekeken naar de mogelijkheden om biogas rechtstreeks af te zetten in plaats van het omzetten van gas naar elektriciteit. In deze studie wordt ook gekeken naar kansen om met bedrijfsafvalwater uit de omgeving een grotere bijdrage te realiseren aan doelstellingen op het gebied van efficiency en energie- en grondstoffen. De verwachting is dat besluitvorming hierover eind 2019 / begin 2020 kan plaatsvinden.

Speciale investering	Programma	Financieel		Planning
Realisatie gezamenlijke slibdrooginstallatie	Schoon Water	Nader te bepalen		2019-2022
Onderzoeksfase	X Ontwerp/planfase	Uitvoeringsfase	Nazorgfase	Afgerond
Begin 2022 loopt het contract van het waterschap met de slibeindverwerker GMB af. De marktomstandigheden voor slibeindverwerking zijn gewijzigd en laten een flinke toename van prijzen zien. Om te borgen dat het slib van Zuiderzeeland ook in de toekomst op een kosteneffectieve en duurzame wijze kan worden verwerkt, heeft de AV in maart 2019 ingestemd met het voorstel om de slibeindverwerking samen met Amstel Gooi en Vecht vorm te geven middels de realisatie van een slibdrooginstallatie. De AV heeft hiervoor een voorbereidingskrediet van € 550.000 beschikbaar gesteld. De samenwerking en het ontwerp van de installatie worden op dit moment uitgewerkt met inachtneming van de door de AV vastgestelde kaders en randvoorwaarden, waaronder de randvoorwaarde van kostenneutraliteit voor de totale slibeindverwerking. Op basis van de besluitvorming in beide waterschappen is een intentieovereenkomst opgesteld, die naar verwachting binnenkort zal worden				

ondertekend door beide waterschappen. De verwachting is dat de totale uitwerking begin 2020 gereed zal zijn en dat de AV op dat moment gevraagd zal worden om de samenwerking te bevestigen. Na de uitwerking zal ook de hoogte van de benodigde investering bekend zijn en kan het uitvoeringskrediet worden verleend. Uitgaande van de randvoorwaarde van kostenneutraliteit voor de totale slibeindverwerking is op dit moment nog geen rekening gehouden met de benodigde investering in de huidige investeringsplanning.

Reguliere (vervangings)investeringen

Hieronder wordt per programma op hoofdlijnen ingegaan op de belangrijkste mutaties in de reguliere (vervangings)investeringen, die zijn doorgevoerd bij de actualisatie van de investeringsplanning.

Programma Algemeen

De uitgavenplanning voor de realisatie van de investeringen uit de informatiestrategie is in de planning gewijzigd en in totaliteit iets naar achteren geschoven. In de prioritering bij de meerjarenbegroting 2019 – 2022 is aangegeven dat de ICT samenwerking met Waterschap Drents Overijsselse Delta verder vormgegeven zal worden. Tevens is vermeld dat de uitvoering van de informatiestrategie hierdoor enigszins zal vertragen. Naar aanleiding van bovenstaande is focus en herprioritering aan de informatiestrategie toegebracht.

Bij de meerjarenbegroting 2019-2022 is aangegeven, dat voor de verduurzaming van het hoofdkantoor gezocht zou worden naar een locatie om de energieneutraliteitsdoelstelling van het waterschapshuis op een (minimaal) kostenneutrale wijze te realiseren. Hieruit is naar voren gekomen dat de zonnepanelen die gepland waren op het buitenterrein van het waterschapshuis geplaatst het beste op het terrein van de AWZI Lelystad geplaatst kunnen worden. Dit is zowel bedrijfseconomisch, vanuit besparing op materiaalgebruik en mogelijk toekomstig ander gebruik van het waterschapsterrein een beter alternatief. Door de aanpassing van de aanpak is de planning verschoven naar oplevering in 2020.

Programma Waterveiligheid

Binnen het programma Waterveiligheid is de investering voor Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (MSNF) verhoogd met € 0,3 miljoen. Naast de dijkbekledingsopgave is hier ook een macrostabiliteitsopgave aan de orde. In 2019 vindt aanvullend onderzoek plaats naar de meekoppelkansen.

Verder is het fietspad Zwartemeerdijk met één jaar uitgesteld en is de planning van de investering voor dijktraject 8_2 Almere Poort geactualiseerd volgens het landelijke HWBP programma (start in 2021).

Programma Voldoende Water

Met betrekking tot de reguliere investeringen van kunstwerken in het watersysteem is de raming van een aantal investeringen naar boven bijgesteld als gevolg van prijsontwikkelingen en inspecties. Daarnaast is een aantal nieuwe renovaties van kunstwerken toegevoegd. Het gaat in totaal om een bedrag van € 0,7 miljoen.

Verder is in de investeringsplanning rekening gehouden met een aantal hydrologische aanpassingen rondom de Stern D-tocht en is een bedrag van € 0,2 miljoen voor de vervanging van fruitpompen.

Programma Schoon Water

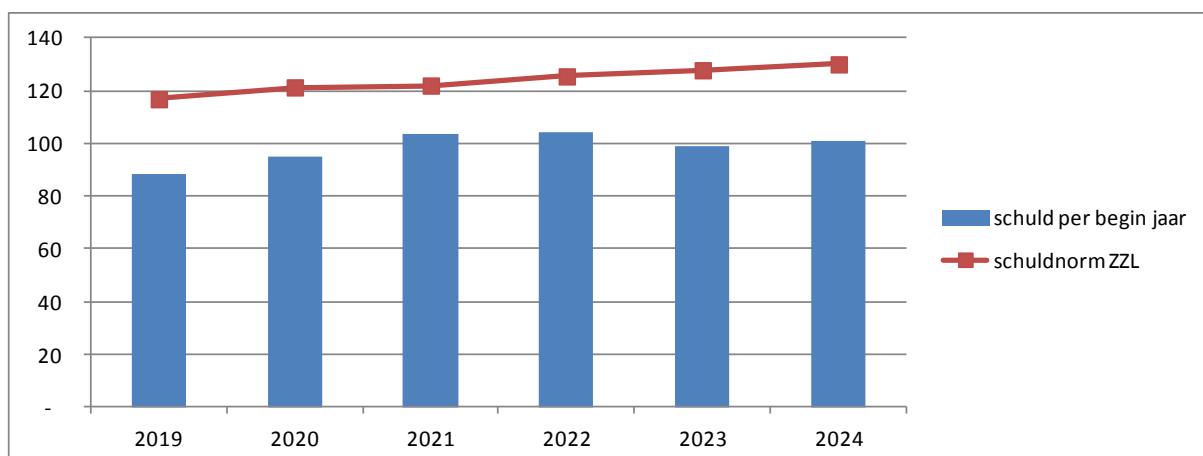
In de investeringsplanning is voor in totaal circa € 0,8 miljoen toegevoegd voor vervangingsinvesteringen op een aantal AWZI's en in het afvalwater transportsysteem. Daarnaast is een investeringskrediet toegevoegd van € 0,5 miljoen voor de vervanging van de persleiding Luttelgeest, voor het deel in het agrarische gebied. Ten slotte is een investeringskrediet van € 1,7 miljoen toegevoegd voor de verbetering van processchema's ten behoeve van een beter datasysteem van alle objecten van het Waterschap.

In hoofdstuk 1 is geschetst dat er de komende jaren een mogelijke opgave ligt voor de vervanging van oude persleidingen en dat hier een voorstel voor aan het

bestuur wordt aangeboden. Buiten de hierboven genoemde persleiding Luttelgeest is in de huidige investeringsplanning is nog geen rekening gehouden met een structurele vervangingsopgave van persleidingen.

Ontwikkeling schuldpositie

In onderstaande grafiek is weergegeven hoe de schuldpositie zich in de komende jaren ontwikkelt op basis van de geactualiseerde investeringsplanning. Het gaat dan om de som van de kortlopende en langlopende geldleningen. Daarbij is ook (indicatief) weergegeven wat de bijbehorende maximale schuldnorm is in het betreffende jaar op basis van het reservebeleid.

*Figuur 5 - Ontwikkeling schuldnorm in relatie tot de (maximale)schuldnorm ZZL (bedragen * € 1 miljoen)*

In bovenstaande grafiek is te zien dat de schuldnorm op basis van de geactualiseerde investeringsplanning in de planperiode onder de schuldnorm vanuit het reservebeleid blijft. De schuld neemt in de planperiode toe van € 89 miljoen (begin 2019) naar € 105 miljoen begin 2022 en zakt daarna weer iets. Dit vanwege een relatief beperkt geraamd investeringsvolume in 2022 en 2023. Tegelijkertijd neemt, als gevolg van de toename van de begrotingsomvang, ook de (maximale) schuldnorm toe van € 116 miljoen in 2019 naar € 130 miljoen aan het eind van de planperiode.

De bovenstaande grafiek laat een relatief rustig beeld zien ten aanzien van de schuldontwikkeling. Belangrijk om hierbij te vermelden is wel dat in de bovenstaande cijfers geen rekening is gehouden met een aantal van de hiervoor beschreven investeringen die nog niet financieel vertaald zijn in deze investeringsplanning (o.a. de innovatieve investeringen op de AWZI Almere en de benodigde investering voor de slibdrooginstallatie). Naar verwachting betreffen dit relatief omvangrijke investeringen, die in potentie de weergegeven ruimte in de grafiek tussen schuldnorm en schuldnorm relatief snel kunnen dichten of zelfs tot knelpunten kunnen leiden.

3. Lastendrukontwikkeling in perspectief

Om een beeld te geven van de consequenties voor de verschillende belastingcategorieën, is hieronder een overzicht opgenomen van de stijging van de aanslagbedragen in euro's en in percentage. Bij het berekenen van deze bedragen is uitgegaan van rekenvoorbeelden. Hieronder is opgenomen wat de basis voor de berekening is geweest:

- *Eenpersoonshuishouden zonder eigen woning (huur):* ingezetenenomslag, 1 vervuilingseenheid
- *Meerpersoonshuishouden zonder eigen woning (huur):* ingezetenenomslag, 3 vervuilingseenheden
- *Eenpersoonshuishouden met eigen woning (koop):* ingezetenenomslag, 1 vervuilingseenheid, eigen woning met waarde van € 200.000
- *Meerpersoonshuishouden met eigen woning (koop):* ingezetenenomslag, 3 vervuilingseenheden, eigen woning met waarde van € 200.000
- *Agrarisch bedrijf:* ingezetenenomslag, 4 vervuilingseenheden, eigen woning en opstallen met waarde van € 600.000, oppervlakte 70 ha ongebouwd
- *Industrieel bedrijf:* 100 vervuilingseenheden, gebouw met waarde van € 2.000.000
- *Natuurorganisatie:* oppervlakte 1.000 ha natuurterrein
- *Woningcorporatie:* per huurwoning met waarde van € 150.000

Tabel 5 – Lastendrukontwikkeling 2018-2020

	2018	2019	2020	Stijging 2019- 2020
Eenpersoons huishouden huur	€ 128,71	€ 142,28	€ 144,40	1,5%
Meerpersoons huishouden huur	€ 244,71	€ 258,28	€ 261,40	1,2%
Eenpersoons huishouden koop	€ 236,91	€ 239,01	€ 245,37	2,7%
Meerpersoons huishouden koop	€ 352,91	€ 355,01	€ 362,38	2,1%
Agrarisch bedrijf	€ 6.470,21	€ 6.970,16	€ 7.393,24	6,1%
Industrieel bedrijf	€ 6.882,00	€ 6.767,28	€ 6.859,80	1,4%
Natuurorganisatie	€ 8.070,00	€ 9.500,00	€ 9.840,00	3,6%
Woningcorporatie	€ 81,15	€ 72,55	€ 75,74	4,4%

4. Demografische en economische kengetallen

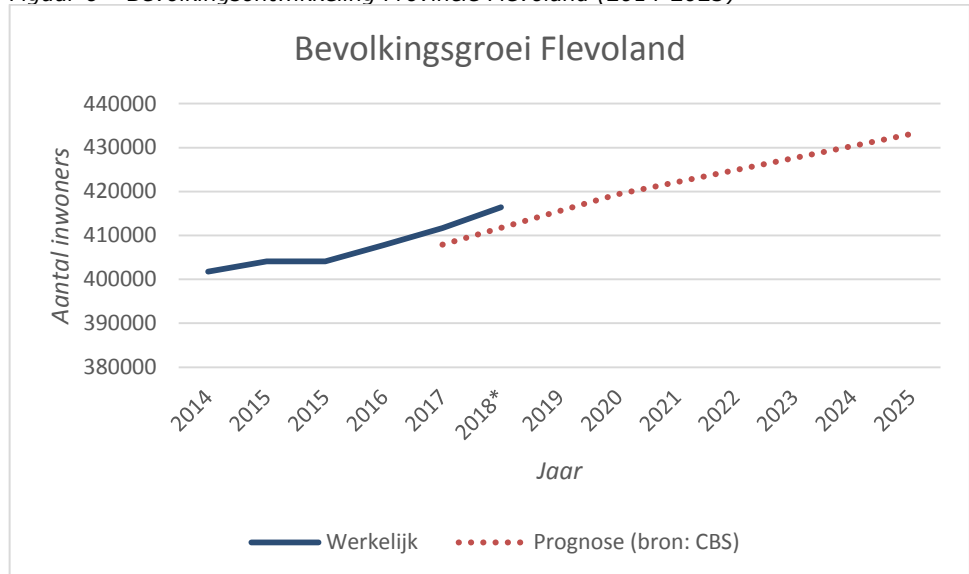
In deze bijlage worden de sociaaleconomische ontwikkelingen voor de komende periode geschetst. Het gaat om variabelen die van invloed zijn op het begrotingsvolume en de tarieven.

Demografische cijfers

Ontwikkeling wooneenheden

Voor de ontwikkeling van de belastingeenheden zijn de bevolkingsprognose en de prognoses van de woningvoorraad en de huishoudens relevant. Gegevens over deze kengetallen zijn hieronder opgenomen. De betreffende prognose stamt uit 2016, recentere informatie is niet voorhanden.

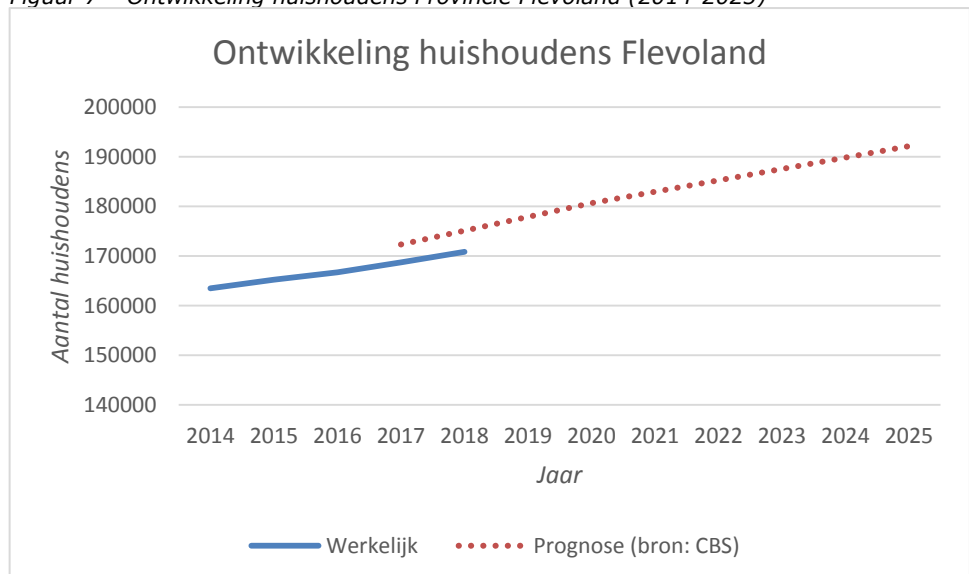
Figuur 6 – Bevolkingsontwikkeling Provincie Flevoland (2014-2025)

Bron: CBS

De hierboven weergegeven grafiek over de bevolkingsontwikkeling laat voor Flevoland als geheel een stijgende lijn zien in het inwoneraantal. De prognose ligt onder de daadwerkelijke bevolkingsgroei in de jaren 2017 en 2018. De verwachting is dat de werkelijke bevolkingsgroei ook in de toekomst licht hoger zal zijn dan de prognose. In de jaren na 2025 is de verwachting dat de bevolkingsontwikkeling voor enkele gemeenten een terugloop of stabilisatie laat zien.

Figuur 7 – Ontwikkeling huishoudens Provincie Flevoland (2014-2025)

Bron: CBS

De gegevens over de ontwikkeling van huishoudens in het beheergebied ondersteunen de cijfers over de bevolkingsgroei. Wat opvallend is in de grafiek, is dat de werkelijke groei van huishoudens lager ligt dan de prognose. Dit betekent dat huishoudens groter zijn, dan waar bij de prognose van is uitgegaan. Dit wijkt af van de zichtbare trend in Nederland dat huishoudens kleiner worden als gevolg van vergrijzing, de trend dat ouderen langer zelfstandig blijven wonen en scheidingen. De werkelijke stijging in inwoneraantal in de provincie Flevoland van 2017 naar 2018 ligt net onder de 4.800 personen en het aantal huishoudens net boven 2.900 huishoudens. De flinke toename in inwoneraantal ten opzichte van voorgaande jaren komt volledig voor rekening van groei in de gemeente Almere. Er is op dit moment nog geen geactualiseerde prognose beschikbaar, de hier gebruikte data stamt uit 2017. De werkelijke cijfers zijn wel gebaseerd op de meest recente, beschikbare informatie van het CBS.

De groeiprognozes van de wooneenheden worden gebaseerd op gegevens van GBLT. De geactualiseerde cijfers van GBLT geven geen aanleiding om de toename van het aantal wooneenheden aan te passen ten opzichte van de MJB 2019-2022. Dit betekent dat er voor 2020 en 2021 wordt uitgegaan van een toename van het aantal wooneenheden van 2.000 woningen per jaar. Vanaf 2022 is uitgegaan van een toename van 1.500 woningen per jaar.

Ontwikkeling WOZ waarde

In het gehele beheergebied is een duidelijke stijging in de WOZ-waarden zichtbaar. In Almere en Lelystad zijn het zelfs flinke stijgingen en ruim boven het landelijk gemiddelde van 8,3% tussen de waardepeildatum 1 januari 2017 en 1 januari 2018. In het beheergebied van Waterschap Zuiderzeeland steeg de WOZ-waarde met gemiddeld 7,6%. De WOZ-waarde is gebaseerd op de waarden van de objecten op een peildatum. Voor de eerste jaarschijf van deze Voorjaarsnota zal het gaan om de peildatum 1 januari 2019. Op basis van de WOZ-waarden op deze peildatum worden de belastingen in het belastingjaar 2020 bepaald.

Tabel 6 – Ontwikkeling WOZ-Waarde Provincie Flevoland

Gemeente	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018
<i>Almere</i>	- 2,9 %	1,5 %	2,7 %	6,9 %	12,5 %
<i>Lelystad</i>	- 3,2 %	0,2 %	2,6 %	3,7 %	12,6 %
<i>Dronten</i>	- 1,7 %	1,1 %	2,2 %	3,5 %	5,5 %
<i>Zeewolde</i>	- 2,5 %	-3,2 %	2,6 %	4,6 %	5,5 %
<i>Urk</i>	- 0,8 %	0,9 %	2,1 %	6,5 %	5,0 %
<i>Noordoostpolder</i>	- 1,5 %	0,7 %	2,1 %	1,5 %	5,5 %

Bron: Waarderingskamer (www.waarderingskamer.nl): overzichten per gemeente). Gemiddelde waardestijging woningen tussen 1-1-2013 – 1-1-2018.

Economische groeicijfers

Economische groei

In 2018 is de economie van Nederland gegroeid met 2,5%. Voor 2019 en 2020 wordt een lagere groei verwacht van 1,5%.

De economie van Flevoland groeit in 2019 naar verwachting minder hard dan voorgaande jaren, maar nog altijd bovengemiddeld, namelijk met 2,5%. De terugschakeling in groei komt overeen met het landelijke beeld.

Tabel 7 – Economische groei als stijging van BBP in %

	2018	Verwachting 2019	Verwachting 2020
Flevoland (ING)	3,3%	2,5%	
Nederland (CPB)	2,5%	1,5%	1,5%

In bovenstaande tabel zijn, naast de cijfers van ING, waarbij ook een regionaal beeld gepresenteerd wordt, ook de cijfers van het Centraal Plan Bureau opgenomen. Deze cijfers bieden een doorkijk naar 2020.

Inflatie

Inflatie heeft gevolgen voor de koopkracht als de lonen zich niet gelijk ontwikkelen aan de inflatie. Op Europees niveau wordt een inflatiepercentage nagestreefd van maximaal 2%, omdat dit gunstig is voor de economie op langere termijn. De inflatie lag het afgelopen jaar op 1,6%. De Nederlandse Bank gaat voor 2019 uit van een inflatie van 2,7% en het Centraal Plan Bureau van 2,3%. Voor 2020 is de verwachting dat de inflatie respectievelijk rond 1,8% en 1,4% uit zal komen. De stijging van de inflatie in 2019 komt onder andere door de belastingverhoging op het lage BTW-tarief van 6% naar 9% en door stijgende milieubelastingen. In de uitgangspunten hieronder gaan we uit van de cijfers van het Centraal Plan Bureau, omdat deze het meest recent zijn.

De GWW-index (grond-, weg- en waterbouw) gaat uit van voor het waterschap van belang zijnde onderdelen. Daarom kijkt het waterschap zowel naar de consumenteninflatie als naar de GWW-inflatie. De ervaring leert dat deze index sterk kan fluctueren per jaar of zelfs per kwartaal. Het is dan ook lastig om een concrete inschatting te geven van de verwachte ontwikkeling hiervan (in tegenstelling tot cijfers als inflatie en rente worden hier ook geen voorspellingen over gepubliceerd).

De loonontwikkeling volgt de lijn van de economische groei en kent in 2019 en 2020 zelfs een verwachte sterkere stijging dan de verwachte economische groei. Voor 2019 wordt een ontwikkeling van 2,7% verwacht. Dit ligt hoger dan de ontwikkeling in 2018. De verwachte loonontwikkeling is hoger dan de geprognosticeerde inflatie, waardoor de koopkracht naar verwachting zal toenemen.

Tabel 8 – Inflatie en koopkracht (obv DNB, CPB en CBS)

	2017	2018	2019	Verwachting 2020
Consumenteninflatie (tov 1 jaar eerder)	1,3%	1,6%	2,3%	1,4%
GWW-index (tov 1 jaar eerder)	5,2%	1,9%	2,4%	n.n.b.
Loonontwikkeling (tov 1 jaar eerder)	1,6%	2,3%	2,7%	2,3%
Koopkracht (tov 1 jaar eerder)	0,3%	0,3%	1,6%	1,3%

In de Meerjarenbegroting 2019-2022 is voor de inflatie- en loonontwikkeling uitgegaan van percentages van respectievelijk 2,5% en 3,2%. In de Voorjaarsnota is rekening gehouden met een inflatiepercentage van 2,5% (vanaf 2021 2,0%) en een stijging van de loonkosten met 3,2% per jaar. In het percentage loonontwikkeling zit ook de verwachte salarisontwikkeling opgenomen van medewerkers die nog niet op het maximum van hun salarisschaal zitten en de mutatie in werkgeverslasten. Richting het opstellen van de Meerjarenbegroting 2020-2023 bekijkt het college de percentages opnieuw, op basis van de dan bekende informatie.

Rente

De rentestand is nog altijd historisch laag voor zowel de korte als de lange rente. Voor het waterschap is dit gunstig, omdat hierdoor goedkoop geld geleend kan worden. De rente voor een 10-jarige geldlening zonder aflossingverplichtingen ligt op dit moment rond de 0,49%. Bij het afsluiten van een kortlopende kasgeldlening is de rente negatief, waardoor het waterschap geld toe krijgt bij het afsluiten van een kortlopende lening. De verwachting van een aantal grote financiële instellingen is dat de korte en lange rente het komend jaar laag blijven, maar wel zullen stijgen. Ook de effecten van een Brexit zijn niet te voorspellen.

In de Voorjaarsnota is voor de korte rente rekening gehouden met een percentage van 0,1% voor 2020 en verder. Voor rente op langlopende leningen is rekening gehouden met een percentage van 2,0% op de leningen die moeten worden afgesloten in 2020 en voor de jaren daarna is rekening gehouden met een lange rente van 3,0%.

Tabel 9 - Rente

	Huidig	VJN, jaar 2020	VJN, jaar 2021 e.v.
Korte rente (Driemaands Euribor over 12 maanden)	-0,31%	0,1%	0,1%
Lange rente (10 jaars)	0,49%	2,0%	3,0%

Bron: Onafhankelijk rente-instituut, peildatum 26-3-2019